Marija fil-Mużika

minn Ivan Attard,
l-Organista tas-Santwarju Nazzjonali
tal-Madonna Ta' Pinu

Kien verament jixraq li l-ħarġa ta' din ir-rivista 'Il-Madonna ta' Pinu' għax-xahar ta' Diċembru tittratta l-Antifona Marjana bl-isem 'Alma Redemptoris Mater'. Din l-Antifona hija assoċjata ħafna mal-istaġuni liturġiċi tal-Avvent u l-Milied. Hija ġiet miktuba mill-poeta Hermannus Contractus li twieled fi Swabia fit-18 ta' Frar 1013 u miet f'Reichenau, Lake Constance, nhar il-21 ta' Settembru 1054. L-ewwel riferenza għal din l-innu nsibuha f''The Prioress' Tale' fl-istejjer fittizji ta' Canterbury miktubin mill-awtur Chaucer. Dan il-fatt jivverifika u jikkonferma l-popularita' ta' din l-Antifona tal-Madonna fl-Ingilterra qabel il-wasla tar-Re Enriku VIII. Oriġinarjament, l-'Alma Redemptoris Mater' kienet tiġi reċitata bħala waħda mill-antifoni fis-salmi tat-Talba ta' Nofs il-Jum fis-SolennitaÏ tal-Assunzjoni tal-Verġni Marija (15 ta' Awwissu). Kien il-Papa Klement VI li fl-1350 daħħalha fil-Kumpieta li hija t-Talba ta' Egħluq il-Jum. Wara dan iż-żmien, din it-talba kienet tiġi reċitata biss bejn l-Ewwel Għasar tal-Ewwel Ħadd tal-Avvent sal-Għasar tal-Festa tal-Purifikazzjoni tal-Madonna, jew kif nafuha aħjar, il-Festa tal-Preżentazzjoni ta' ĠesuÏ fit-Tempju li tiġi ċċelebrata fit-2 ta' Frar. Bir-reviżjoni fil-Liturġija tas-Sigħat, din it-talba tista' tiġi reċitata f'kull żmien tas-sena, skont l-għażla ta' min ikun qed jitlob permezz tas-salmi.

F'dan l-artiklu, ser nagħtu ħarsa lejn xi kompożituri u mużiċisti li ġew imnebbħa mill-kliem ta' din l-Antifona u kitbu diversi melodiji biex permezz tagħhom jagħtu tifħir lill-Verġni Marija, Omm Alla. Huwa stmat li jeżistu madwar ħmistax-il elf (15,000) innu dedikat lill-Madonna. Il-maġġoranza ta' dawn l-innijiet (11,000) huma bbażati fuq poeżiji li ġew miktuba matul is-snin filwaqt li l-bqija (4,000) huma kompożizzjonijiet oriġinali. ħafna minn dawn l-innijiet ġew miktuba bil-lingwa Latina li għal sekli sħaħ kienet il-lingwa uffiċjali tal-Knisja Kattolika Rumana u kienu jitkantaw fuq l-istil Gregorjan li kien ukoll l-istil uffiċjali ta' kant li kellha l-Knisja. Ta' min jgħid li l-istil Gregorjan huwa l-aktar stil sempliċi f'dak li għandu x'jaqsam ma' kant. Dan jesieġi li l-kant isir biss minn Kor maskili mingħajr ebda akkumpanjament ta' strumenti mużikali – din it-teknika tissejjaħ *plainchant*. Diversi innijiet u antifoni liturġiċi kienu oriġinarjament miktuba f'dan l-istil mexxej. Jeżisti ktieb imsejjaħ *Liber Usualis* li huwa ġabra ta' dawn l-innijiet miktuba bin-notazzjoni Gregorjana. L-aktar Quddiesa Gregorjana popolari mal-kongregazzjoni lokali hija l-*Missa De Angelis*. Bil-għan li joħolqu kuntrast bejn il-kant b'vuċi waħda u l-polifonija (jiġifieri kant b'ħafna vuċijiet), diversi kompożituri qegħdin jalternaw din il-Quddiesa – il-parti polifonika titkanta mill-Kor filwaqt li l-parti tal-Gregorjan titkanta mill-miġemgħa preżenti għaċ-ċelebrazzjoni tal-Ewkaristija. Fil-bidu, l-aktar innijiet li ġew mitkuba kienu dawk li jagħtu unur, ġieħ u glorja lill-Misteru

tal-Inkarnazzjoni. L-innu 'Alma Redemptoris Mater' huwa eżempju mill-aktar ċar ta' dan li qed ngħid.

Ta' min jgħid li din l-Antifona hija waħda mill-erba' Antifona kbar li għandha l-Liturġija biex bihom tagħti ġieħ lill-Verġni Marija. Dawn huma l-'Alma Redemptoris Mater', l-'Ave Regina Coelorum', ir-'Regina Coeli' u s-'Salve Regina'. ħafna kompożituri bdew jiktbu l-mużika għal dawn l-erba' antifoni u mbagħad jiġbruhom flimkien bħala grupp wieħed minħabba r-relazzjoni li hemm bejniethom. Fil-Barokk (snin 1600-1750), is-*setting* mużikali ta' dawn l-antifoni beda jaqleb minn stil *plainchant* għal stil aktar elaborat. Mal-medda tas-sekli, il-mużika għamlet progressi kbar biex saret aktar kumplikata bl-introduzzjoni ta' korijiet b'ħafna vuċijiet, orkestri kbar b'diversi strumenti eċċ. Hawnhekk bdiet tidher aktar il-ħila tal-kompożituri f'diversi tekniki partikolari fosthom fl-orkestrazzjoni ta' biċċiet mużikali, l-użu tal-kontrapunt, l-armonizzazzjoni u tant punti oħrajn li jiġu studjati fid-dettall minn studenti tal-mużika f'livell avvanzat.

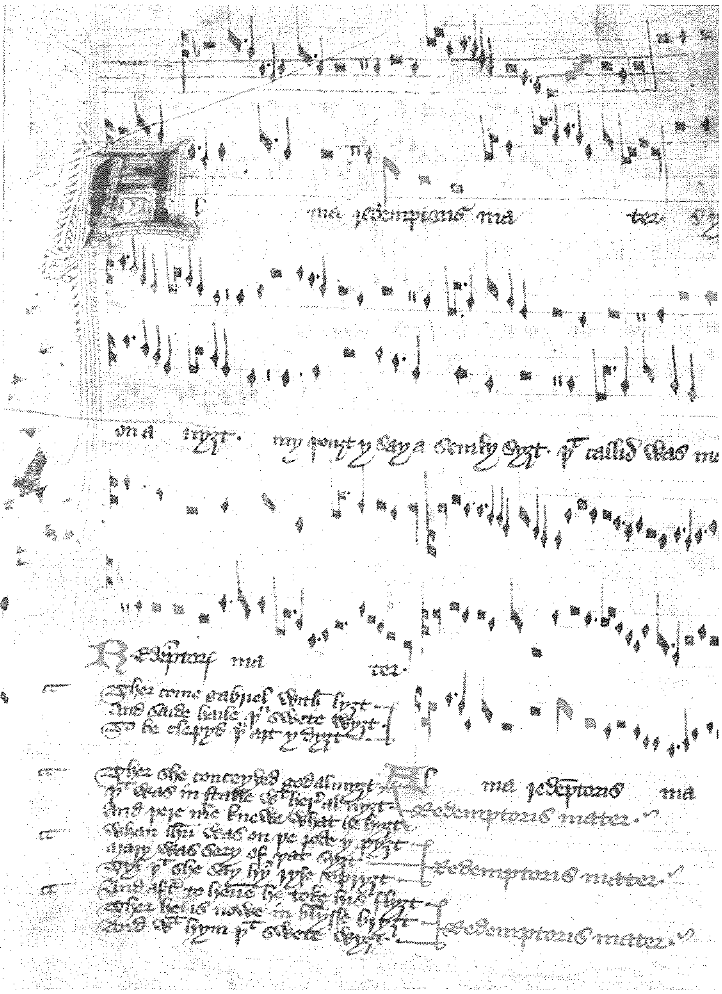

Bodleian Library MS. Arch. Selden B. 26, fol. 13v

Għall-informazzjoni tagħkom il-qarrejja, ser nagħti tagħrif dwar xi kompożizzjonijiet li jeżistu tal-Antifona 'Alma Redemptoris Mater':

- Il-kompożitur Tomás Luis de Victoria (1548-1611) għandu żewġ arranġament ta' dan l-innu; wieħed bi tmien vuċijiet (SATB.SATB) u l-ieħor b'ħames vuċijiet. Dawn huma miktubin fuq l-istil Rinaxximentali;
- Lorenzo Perosi (1872-1956), li huwa kompożitur ċelebri, għandu arranġament miktub għal vuċi waħda bl-akkumpanjament tal-orgni; din il-kompożizzjoni ġiet ippubblikata għall-ewwel darba fl-1897;
- Giovanni Felice Sances (c.1600-1679) għandu ġabra ta' antifoni u litaniji Marjani fosthom l-'Alma Redemptoris Mater' miktuba għal vuċi waħda bl-akkumpanjament ta' żewġ vjolini u *harpsichord*; din il-kompożizzjoni ġiet ippubblikata għall-ewwel darba fl-1640 u hija miktuba fuq l-istil Barokk;
- Giovanni Legrenzi (1626-1690) għandu wkoll ġabra ta' innijiet liturġiċi fosthom l-Antifona Marjana li dwarha qed nitkellmu f'dan l-artiklu. Din il-kompożizzjoni mużikali hija miktuba għal żewġ vuċijiet akkumpanjati minn *harpsichord*, ġiet ippubblikata għall-ewwel darba fl-1683, hija miktuba bl-istil Barokk u ġiet dedikata lil Gerolamo Simonetta;
- Il-kompożitur Guillaume Dufay (c.1397-1474) għandu ġabra ta' tnax-il innu liturġiku u sekulari fosthom l-'Alma Redemptoris Mater' miktuba għal tliet vuċijiet fuq l-istil Rinaxximentali;
- Il-kompożitur magħruf Giovanni PierLuigi da Palestrina (1525-1594) għandu wkoll 'Alma' sabiħa li tinsab miġbura fis-sett ta' motetti sagri li huwa ikkompona; dawn il-motetti ġew ippubblikati oriġinarjament fl-1563 peroï, minħabba domanda qawwija għalihom, reġgħu ġew stampati fl-1590 u aktar tard fl-1604. Palestrina ħalla impatt qawwi ħafna fuq il-mużika li tindaqq u/jew titkanta fil-Liturġija. Il-mod kif ġiet użata

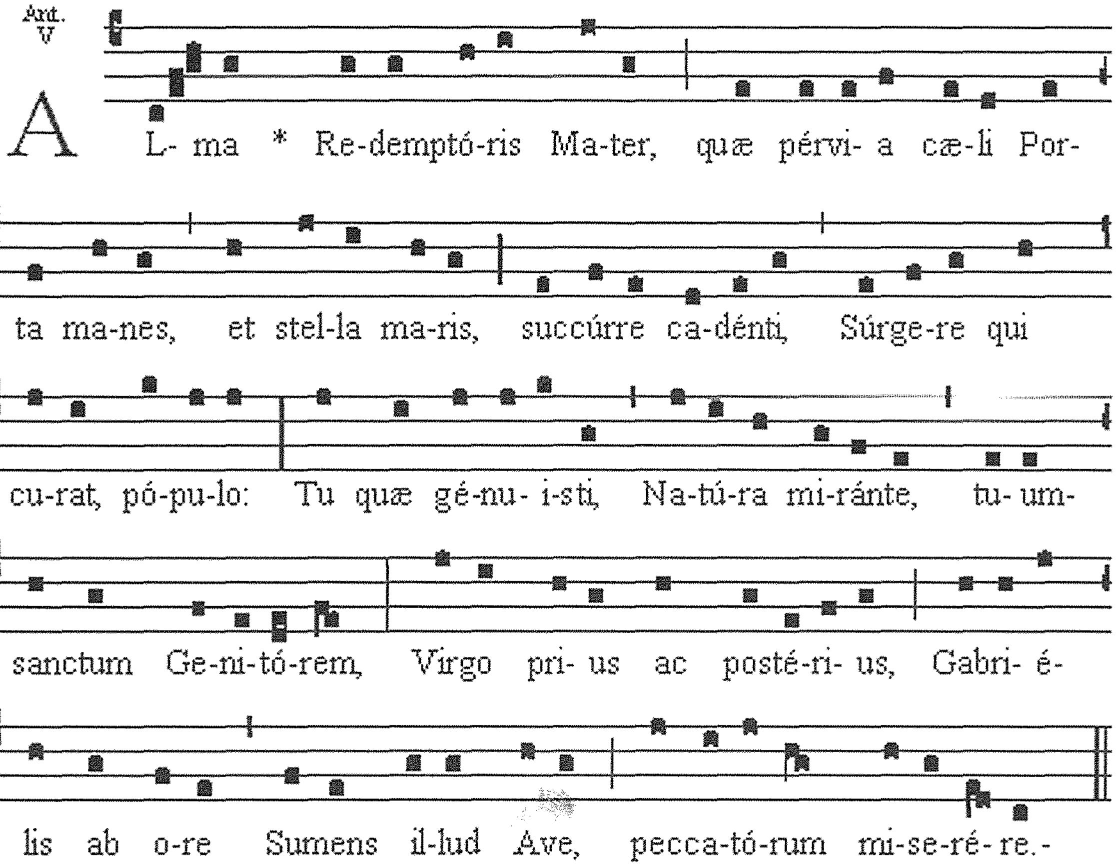

l-polifonija f'din l-Antifona Marjana huwa l-mod uniku li bih kien jikteb dan il-kompożitur li ġie mfaħħar bħala l-pijunier tal-espressjoni mużikali reliġjuża wara l-Konċilju ta' Trentu. B'rabta ma' din l-Antifona, huwa kiteb ukoll il-'Missa Alma Redemptoris Mater' li tikkonsisti f'Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus u Agnus Dei għal sitt vuċijiet;

- Johannes Ockeghem (1410-1497) għandu wkoll 'Alma' miktuba għal erba' vuċijiet *a cappella*, jiġifieri li l-kant ma jkunx akkumpanjat mill-istrumenti mużikali;
- Chiara Margarita Cozzolani (1602-1678) wkoll għamlet mużika għal din l-Antifona;
- Il-kompożitur Orlando di Lasso (1532-1594) ikkompona mużika għall-'Alma Redemptoris Mater' li ġiet miktuba għal sitt vuċijiet bl-akkumpanjament ta' strumenti tar-ram. L-effett li rnexxielu joħloq b'dawn l-istrumenti u l-fatt li l-mużika hija miktuba għal sitt vuċijiet tagħti karattru trijunfanti lil din l-Antifona b'tifħir lill-Verġni Mbierka;
- Insibu wkoll kompożizzjoni tal-'Alma' miktuba minn John Dunstaple (1390-1453). Dan kien kompożitur Ingliż li ħadem ħafna fuq mużika polifonika fi tmiem l-era medjevali u l-bidu tar-Rinaxximent. Kien wieħed mill-aktar mużiċisti magħrufa u attivi fis-seklu ħmistax b'influwenza qawwija mhux biss fl-Ingilterra iżda mal-kontinent Ewropew kollu. Minbarra l-Antifona Marjana 'Alma', Dunstaple ikkompona wkoll diversi innijiet reliġjużi oħra fosthom 'Ascendit Christus', 'Beata dei Genitrix', 'Crux fidelis', 'O Crux gloriosa', 'Speciosa facta est' u tant oħrajn;
- Pierre Moulu (1484-1550) ikkompona wkoll 'Missa Alma Redemptoris Mater' li hija ikkunsidrata bħala l-kapovalur mużikali tiegħu għall-mod kif uża l-polifonija biex ħoloq armonija mill-aqwa. Quddiesa oħra li baqa' magħruf għaliha hija l-'Missa Missus est Gabriel Angelus';
- Franz Xaver Schnizer ħallielna wkoll 'Alma' miktuba għal erba' vuċijiet, *horn*, żewġ vjolini, vjolinċell u orgni;

(ikompli f'paġna 25)

(ikompli minn paġna 16)

- Kompożituri oħra li ħallew mużika oriġinali għal din l-Antifona Marjana huma Josquin Desprez, Marc-Antoine Charpentier, Marco Mencoboni, Joseph Rheinberger, Francisco Guerrero, Johann Joseph Fux, Suriano u Lou Harrison;
- Tajjeb insemmu wkoll il-'Missa Alma Redemptoris Mater' ta' Leonel Power (c.1370-1445);
- Barra minn dawn, hemm innu tal-offertorju li huwa ibbażat fuq din l-Antifona. Dan l-innu qasir, strumentat għall-orgni, inkiteb mill-kompożitur Joseph Jongen fl-1911 u ġie ppubblikat għall-ewwel darba sena wara, jiġifieri fl-1912. Jongen kiteb din is-silta mużikali b'dedika lil Abbé Joseph Joubert;
- Ta' min jagħmel riferenza wkoll għal kompożizzjoni tal-'Alma Redemptoris Mater' miktuba minn Mons. Marco Frisina li attwalament huwa d-Direttur Mużikali tal-Kor tad-Djoċesi ta' Ruma. Mons. Frisina huwa skular mużikali mill-aqwa u għandu diversi xogħlijiet sbieħ intiżi biex jintużaw fil-Liturġija. Interessanti ngħidu li f'Novembru 2010, dan is-saċerdot kien fuq żjara f'Għawdex biex jagħti irtir lill-presbiteri tad-Djoċesi tagħna;

- F'din il-lista' ta' kompożizzjonijiet mużikali, ma nixtieqx ninsa l-'Alma' miktuba mis-Surmast Mro. Nazzareno Refalo. Dan is-Surmast mix-Xagħra kiteb bosta innijiet sbieħ fosthom l-Antifona 'Alma Redemptoris Mater', miktuba bi stil mexxej u ħafif, b'vuċi waħda bl-akkumpanjament tal-orgni. Diversi parroċċi Għawdxin qegħdin jużaw din il-kompożizzjoni biex permezz tagħha jagħtu ġieħ lill-Verġni Marija fil-jiem tan-Novena tal-Milied.

Bħala regola ġenerali, il-kompożituri li kitbu arranġamenti fuq l-*Alma Redemptoris Mater* żammew il-karattru penitenzjali ta' Żmien l-Avvent u x-xewqa għall-miġja tal-Messija fix-xogħlijiet tagħhom. Id-dinja qed tistenna lil Marija biex tagħti t-twelid lix-Xemx tal-Ġustizzja. Fl-1987, il-Q.T. Papa Ġwanni Pawlu II kiteb Enċiklika li semmieha *Redemptoris Mater* (Omm ir-Redentur). F'din l-enċiklika, il-Papa jikteb dwar il-pellegrinaġġ tal-fidi li għamlet il-Verġni Marija. Bħala konklużjoni tagħha, il-Papa Ġwanni Pawlu jikkwota din l-Antifona Marjana mill-aktar antika u jippreżentaha lill-insara għar-riflessjoni tagħhom fuq il-kobor u 'l-għaġeb tal-Fidi'!

Nittama li b'dan l-artiklu informattiv dwar din l-Antifona, nitgħallmu napprezzaw aktar din it-talba Marjana li tuża l Knisja, b'mod partikolari fi Żmien l-Avvent u l-Milied, biex tagħti ġieħ, unur u glorja lil Ommna Marija Santissima! ♦

Riferenzi:

- * Pellegrino Santucci, *La Madonna nella Musica* (1983)
- * Gerhard Gietmann, *Ecclesiastical Music* (1911)
- * Zoe Kendrick Pyne, *Giovanni Pierluigi di Palestrina: his Life and times* (1922).